

Determineren of oriënteren ? Moderne Wetenschappen heruitgevonden

Uit: IVO nr. 95, 25^e jaargang, april, mei, juni 2004

Walter Van Dam

Directeur Sint-Maartenmiddenschool Beveren

Ze was net 14 geworden. Met een A-attest en een ‘proficiat voor zoveel goede resultaten en een knappe studiehouding’ verliet ze de middenschool. Ze had in het tweede leerjaar bovenop de gemeenschappelijke basisvorming de optievakken van Creatie en Vormgeving gevolgd. Omdat ze nu eenmaal een creatieve en handige meid was en ze haar talenten en interesse op die manier kon en wou aftasten.

Bezorgde ma en pa hadden we nog even bijzonder op het hart moeten drukken dat die keuze in het tweede jaar geen onherroepelijke voorbestemming betekende. Zoals we dat zo vaak doen in de middenschool wanneer leerlingen en ouders voor de keuze naar een basisoptie van het tweede leerjaar staan.

“De mate waarin uw kind de doelen van de 27 uren gemeenschappelijke basisvorming verwerft en uiteindelijk op het einde van het tweede jaar beheerst: dat is de basis waarop de vraag naar de haalbaarheid van een studiekeuze voor de tweede graad moet stoelen. De optievakken geven specifieke en vaak duidelijke aanwijzingen over het mogelijk belangstellingsgebied en de studierichting waarbinnen die verdere keuze kan liggen, maar ze zijn in geen geval onmisbaar en alles bepalend voor een verdere keuze. Laten we kinderen toch nog even de tijd geven om zichzelf en hun studieweg te leren vinden, meneer en mevrouw ...”

Geprikkeld vanuit de intense studieloopbaanbegeleiding in het tweede jaar groeide ze uiteindelijk samen met ma en pa tot de beslissing om toch maar een keuze te maken voor een meer theoretische vorming waarin creativiteit andere vormen kon aannemen. Humane Wetenschappen, toen nog: Menswetenschappen ASO, een keuze die ze in onze scholengemeenschap niet kon volgen. Goed doordacht. Gestoeld ook op een stevige beheersing van de gemeenschappelijke basisvorming. We wensten haar alle succes toe.

Begin september belde moeder. Dat de directeur van de school waar ze nu ingeschreven was hen had ontboden.

“Uw dochter komt uit Creatie en Vormgeving. Dat is technisch onderwijs en wij vrezen dat de aansluiting in ASO toch wel moeilijk zal worden. Wij stellen voor dat ze hiervoor inhaallesen volgt.”

Moeder was behoorlijk ongerust en liet me nog eens herhalen hoe dat precies zat met die gemeenschappelijke basisvorming en die optievakken in het tweede jaar. De resultaten op haar rapport en het attest waren toch duidelijk? En of ik die directeur eens niet kon bellen.

De collega in kwestie begreep me niet helemaal.

“Ze komt toch uit TSO?”

“Nee, ze komt uit de eerste graad, hoor. Daar kennen we nog geen onderwijsvormen.”

“Ja, maar en het leerplan dan?”

“We volgen hetzelfde leerplan van de A-stroom, collega. Nee, geen B-variant. In de middenschool wordt ongeacht de optie binnen de basisvorming en via de evaluatie ervan nagegaan in welke mate leerlingen de gemeenschappelijke leerplandoelen uiteindelijk beheersen. Binnenklasdifferentiatie en evaluatiemodellen die de beheersingsgraad genuanceerd meten zijn daartoe middelen. En wees gerust: zij deed het echt wel goed.”

Bijna vroeg ik hem of het feit dat een leerling in het tweede leerjaar kiest voor de optievakken van b.v. Handel of Techniek-Wetenschappen zou moeten betekenen dat hij of zij à priori een B-attest voor ASO krijgt.

Maar omdat ik weiger te twijfelen aan de leerlinggerichtheid van collega's en begreep dat hij vanuit zijn concept van een zesjarige school met enkel ASO in tweede en derde graad ongewild misschien een wat smallere bril droeg, slikte ik die vraag maar in. Ondanks het gegeven dat we binnen dezelfde decretale onderwijsstructuren werken, bleken we uiteindelijk een andere taal te spreken.

Om kort te zijn: het meisje van 14 verliet een week later de school van haar keuze omdat ze het gevoel kreeg dat men bleef twijfelen aan haar kansen, koos in onze scholengemeenschap een andere ASO-richting en heeft intussen met succes op die manier haar diploma secundair onderwijs behaald.

Aan dit wat jammerlijke, ‘desoriënterende’ en uiteindelijk ook een beetje goed afgelopen verhaal moest ik spontaan denken toen onlangs het VVKSO besloot van de basisoptie Moderne Wetenschappen te herbekijken.

Het uitgeschreven concept en de eerste omschrijving van doelstellingen die hieraan ten grondslag liggen, bevatten immers interessante signalen van een vernieuwde aandacht voor de eerste graad en vooral ook van een erkenning van de eigenheid ervan als oriënterende ingroefase in het secundair onderwijs en de rol die basisopties daarbij kunnen spelen.

We lezen in de concepttekst (Codis-document , 02.12.2003) b.v. dat *'de doelstellingen (van de herwerkte basisoptie) gericht zijn op wat interessant en de moeite waard is om een beeld te krijgen van wat economie, gedrags- en cultuurwetenschappen en natuurwetenschappen zijn, niet op wat nodig is om deze wetenschappen te kunnen beoefenen. (...) De inhouden worden beperkt, ze moeten geen afgerond geheel vormen.'*

En ook: *'Het is niet de bedoeling een basis te leggen met 'onmisbare' begrippen.'*

In een verslag van de Codis-bespreking hieromtrent (Codis-verslag, 16.01.2004) waarbij, naast goedkeuring voor de verruiming van de optie naar gedrags- en cultuurwetenschappen, door een aantal directeurs (overigens niet alleen vanuit St.A.M.-hoek) gesteld wordt dat een basisoptie niet bij voorbaat naar ASO dan wel naar een andere onderwijsvorm hoeft te leiden: *'De voorzitter leidt uit de gesprekken af dat het nieuwe leerplan oriënterend moet zijn, en niet determinerend. De leerlingen maken bv. kennis met de vakken die in de tweede graad voorkomen in Humane wetenschappen, Economie en Wetenschappen, maar die kennis mag daarvoor geen onmisbare basis vormen.'*

In een eerste omschrijving van de doelstellingen (Codis-document, 25.11.2003): *'Het accent ligt vooral op het verwerven van attitudes en in tweede instantie op het aanleren van vaardigheden, de leerinhouden worden gekozen in functie hiervan.'*

In de officiële VVKSO-Mededeling hierover (Mededeling Kl. 50.03.01, 18.03.2004) vinden we echter ook: *'In de nieuwe visie blijft Moderne Wetenschappen een ASO-gerichte basisoptie'.*

Maar in een gesprek met de algemene vergadering van St.A.M. in maart van dit jaar, waarbij door de vergadering gewezen werd op de eenzijdig oriënterende (en dus eigenlijk determinerende gerichtheid) van een dergelijke benadering, werd door de directeur van de Pedagogische Dienst van het VVKSO erkend dat die eenzijdigheid inderdaad wringt met een onbevooroordeelde oriëntering en dus eigenlijk moet herzien worden.

Kortom: het nadenken in de schoot van het VVKSO over een vernieuwde invulling van Moderne Wetenschappen wijst duidelijk op een zoektocht naar de alleszins in officiële structuren reeds eerder vastgelegde (maar in de praktijk niet steeds toegepaste) onbevooroordeeld oriënterende rol van de eerste graad.

Ook de vakoverschrijdende en thematische benadering die vooropgesteld wordt en de aandacht voor didactische werkvormen als hoeken- en contractwerk zijn tekenen van een bereidheid tot innovatie die onvermijdelijk met zo'n zoektocht samenhangt. En dat doet ook de intentie om tot een leerplan te komen via een grotere betrokkenheid van het veld.

St.A.M. riep zijn leden in elk geval op om constructief mee te werken in één of meer van de participatiemodellen die het VVKSO daarbij vooropstelt: als lid van de leerplancommissie, als losse commissiemedewerker, in een resonansgroep of als deelnemer aan de voorziene experimentele fase.

St.A.M. doet dat vanuit een oude bekommernis die blijkbaar zo'n twintig jaar na haar eerste formulering en nadat St.A.M.-scholen in hun praktijk en binnen de bestaande modellen antwoorden erop hebben gezocht, herontdekt moet worden: de bekommernis om jonge pubers via uitstel van studiekeuze, via het stimuleren van het denken over de eigen studiekeuzegroei en alleszins ook inspelend op die specifieke fase in hun persoonsontwikkeling betere kansen te geven tot het vinden van een studieweg op eigen maat en naar eigen belangstelling, een studieweg die vrij kan gemaakt worden van een 'hoog'- 'laag'- 'sterk'- 'zwak'-label.

St.A.M. gaat er daarbij consequent vanuit dat onderwijsvormen en studierichtingen niet in de eerste graad beginnen zoals het decreet terzake stelt, en dat basisopties in die zin dan ook vrij moeten zijn van de koppeling aan een onderwijsvorm.

In het geval van het concept van Moderne Wetenschappen kunnen de vooropgestelde belangstellingsgebieden ontegensprekelijk immers ook wegwijzers en smaakmakers betekenen voor een ruimer veld van keuzes. Ook

Handel en Kantoor situeren zich binnen het domein van de economie. En wetenschappen vindt men niet alleen in ASO maar b.v. ook in Sociale en technische wetenschappen, Techniek-wetenschappen, Industriële wetenschappen, ... Zoals de humane wetenschappen niet alleen echo's vinden in de gelijknamige ASO-studierichting, maar ook in Personenzorg of in Sociale en technische wetenschappen.

Natuurlijk kom je zo onvermijdelijk uit bij het nadenken over het wezen van basisopties en de zin en onzin van een waaier ervan. Vanzelfsprekend beland je zo ook bij het denken over de waarde van de gemeenschappelijke basisvorming en vooral bij de manier waarop je daarbinnen positief en niet-categoriaal kan omgaan met verschillen in functie van een watervalvrije benadering van oriëntering. Ook de rol van technologische opvoeding komt dan onvermijdelijk ter sprake. En het belang van de koppeling van oriëntering aan een gestructureerde studieloopbaanbegeleiding die gedragen wordt vanuit de wil om de leerling te laten groeien tot actor in een eigen labelvrije studiekeuze.

Echt vernieuwend wrikken aan een basisoptie is tenslotte veel meer dan wrikken aan een basisoptie alleen: het is de rol en de werkwijze van de eerste graad terdege definiëren. Het is een duidelijk antwoord geven op de vraag of die eerste graad determinerend of oriënterend moet zijn en allicht ook beseffen dat hij zelfs niet een beetje van het een en een beetje van het ander kan zijn.

Ja, in de verscheidenheid die schuilgaat onder een onderwijskoepel kan dat voor boeiende gesprekken zorgen. Maar in een klimaat waarin - zowel vanuit recent onderzoek naar gelijke onderwijskansen als vanuit de nood aan waardering voor technisch onderwijs en vooral vanuit een besef dat studiekeuzes echt tegemoet moeten komen aan talent en gerichtheid van een leerling - de eigenheid en rol van de eerste graad weer expliciet genoemd wordt, zou het denken en overleg hieromtrent serener dan ooit moeten kunnen verlopen.

Dat is alleszins wat St.A.M. hoopt en graag - gesteund op een duidelijke visie maar ook op de ervaringen van noest veldwerk - mee wil bevorderen.

Ondeugend als we zijn, geven we daarbij graag nog twee knipogen mee die eigenlijk ook verder blikken dan wat een koepel alleen kan doen.

Misschien zou de benaming *Moderne Wetenschappen* ook eens herdacht kunnen worden nu de 'moderne humaniora' intussen toch al bijna 15 jaar geleden officieel verdwenen is. Of wordt er misschien nog ergens getwijfeld of alle wetenschappen vandaag wel voldoende modern zijn?

En misschien zou tezelfdertijd die wat vreemde clausulering op het einde van het eerste leerjaar A kunnen gereduceerd worden. Want, zeg nu zelf, welk signaal geef je over *Moderne Wetenschappen* en vooral ook over de andere opties zonder Latijn met de - bijna als een bezwering klinkende - woorden '*geslaagd behalve voor Grieks-Latijn, Latijn, Moderne Wetenschappen, Steinerpedagogie en Yeshiva*' ?